
PROFESOR HENRYK LESIŃSKI, PIERWSZY REDAKTOR NACZELNY
„PRZEGLĄDU ZACHODNIOPOMORSKIEGO”. W 100. ROCZNICĘ URODZIN

PAWEŁ GUT

ORCID: 0000-0003-3148-3298

Uniwersytet Szczeciński

pawel.gut@usz.edu.pl

Henryk Lesiński – archiwista, dyrektor Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie

Słowa kluczowe: Pomorze Zachodnie, Archiwum Państwowe w Szczecinie, Henryk Lesiński, archiwistyka

Keywords: Western Pomerania, Provincial State Archive in Szczecin, Henryk Lesiński, archival science

W 2023 roku mija 100-lecie urodzin profesora Henryka Lesińskiego, historyka, wybitnego badacza dziejów Pomorza Zachodniego i Szczecina, dziejów średniowiecza i nowożytności, założyciela i organizatora oraz rektora Wyższej Szkoły Nauczycielskiej (1969–1973), a następnie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie (1973–1980), współorganizatora Uniwersytetu Szczecińskiego oraz kierownika Pracowni Historii Pomorza Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Szczecinie w latach 1955–1962. W tym wykazie działalności i osiągnięć profesora Lesińskiego, wskazywanych przez jego biografów, ucieka często ważna część jego życia zawodowego – praca archiwisty, a także funkcja dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego (WAP) w Szczecinie w latach 1956–1969. W tym czasie placówka była ważnym ośrodkiem myśli humanistycznej w regionie, w jej murach powstały liczne inicjatywy, tu rozpoczynały swoją działalność inne instytucje – Pracownia Historii Pomorza PAN, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Szczecinie, Instytut

Zachodniopomorski, czasopisma naukowe „Szczecin” i „Przegląd Zachodniopomorski”¹.

Celem artykułu jest przedstawienie z okazji jubileuszu 100-lecia urodzin działalności archiwalnej profesora Henryka Lesińskiego. Podstawę opracowania stanowią akta zespołu Archiwum Państwowe w Szczecinie, a także spuścizna Henryka Lesińskiego, przechowywane w zasobie szczecińskiego archiwum². W pracy wykorzystano ponadto akta personalne Henryka Lesińskiego przechowywane w Archiwum Zakładowym wspomnianej placówki oraz Uniwersytetu Szczecińskiego³. Poza tym materiałem źródłowym są wspomnienia napisane przez Tadeusza Białeckiego⁴. Zebrany materiał źródłowy uzupełnia literatura przedmiotu, w tym artykuły biograficzne i wspomnieniowe o Henryku Lesińskim autorstwa Kazimierza Kozłowskiego⁵, tegoż z Lucyną Turek-Kwiatkowską⁶, Marii Frankel i Jana Macholaka⁷, Radosława Gazińskiego⁸, Edwarda Włodarczyka⁹.

---

¹ Henryk Lesiński, „Udział Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w życiu szczecińskiego środowiska naukowego”, *Przegląd Zachodniopomorski* 12 (1968), 2: 147–152.

² AP Szczecin, zespół Archiwum Państwowe w Szczecinie (dalej: APS), zespół Spuścizna Henryka Lesińskiego (dalej: SHL).

³ AP Szczecin, Archiwum Zakładowe, Akta Personalne (dalej: AZ-Personalne), sygn. 146. Archiwum Uniwersytetu Szczecińskiego, Akta personalne – Henryk Lesiński

⁴ Tadeusz Białeckie, *Szczecin – przystanek na całe życie. Wspomnienia z lat 1958–1975* (Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2012). Fragment wspomnień również w: Tadeusz Białeckie, „Wspomnienie o prof. Henryku Lesińskim”, w: *Ziemiom Odzyskanym umysł i serce. Henryk Lesiński. Uczonego życie i dzieło*, red. Radosław Gaziński, Włodzimierz Stępiński (Szczecin: Zapol, 2010), 55–73.

⁵ Kazimierz Kozłowski, „Henryk Lesiński (25 XI 1923–7 VIII 1994)”, *Archeion* 95 (1995): 324–325; Kazimierz Kozłowski, „Henryk Lesiński”, w: *Słownik Archivistów Polskich*, t. 2, red. Bolesław Woszczyński (Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Stowarzyszenie Archivistów Polskich, 2002), 106–107; Kazimierz Kozłowski, „Refleksje na sześćdziesięciolecie Archiwum Państwowego w Szczecinie”, w: *Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2005*, red. Maria Frankel (Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2007), 9–20; Kazimierz Kozłowski, „Rola Henryka Lesińskiego w poszukiwaniu nowego miejsca archiwum państwowego w życiu społeczno-naukowym Pomorza Zachodniego”, w: *Ziemiom Odzyskanym umysł i serce*, 21–31.

⁶ Kazimierz Kozłowski, Lucyna Turek Kwiatkowska, „Profesor Henryk Lesiński jako archiwista i organizator życia naukowego oraz kulturalnego w środowisku szczecińskim”, *Przegląd Zachodniopomorski* 10 (1995), 2: 7–21.

⁷ Maria Frankel, Jan Macholak, „Kadra kierownicza Archiwum Państwowego po drugiej wojnie światowej”, w: *Muzealnicy, archiwiści i bibliotekarze szczecińscy w XX wieku*, red. Kazimierz Kozłowski (Szczecin: Wyższa Szkoła Humanistyczna, 2002), 99–124.

⁸ Radosław Gaziński, „Profesor Henryk Lesiński jako historyk”, *Przegląd Zachodniopomorski* 10 (1995), 2: 23–35.

⁹ Edward Włodarczyk, „Henryk Lesiński – organizator życia naukowego w Szczecinie”, w: *Ziemiom Odzyskanym umysł i serce*, 33–41.

Henryk Lesiński urodził się 25 listopada 1923 roku w Gnieźnie. Jego rodzicami byli Michał oraz Stanisława z domu Budnik. W 1938 roku ukończył szkołę powszechną i został uczniem Gimnazjum w Gnieźnie. Edukację w szkole średniej przerwała niemiecka agresja na Polskę we wrześniu 1939 roku. Podczas okupacji Henryk Lesiński pracował jako robotnik rolny w niemieckich gospodarstwach rolnych koło Gniezna, a następnie deportowano go do pracy przymusowej w głąb Niemiec¹⁰.

W maju 1945 roku powrócił do rodzinnego Gniezna i wznowił naukę w gimnazjum. Maturę uzyskał w maju 1948 roku i jesienią rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Poznańskim. W 1952 roku uzyskał dyplom magistra historii na podstawie pracy „Udział miast hanzeatyckich w rozwoju gospodarczym słowiańszczyzny nadbałtyckiej w XIII wieku” napisanej pod kierunkiem prof. Gerarda Labudy¹¹ – promotora, który był przez całe życie i okres działalności naukowej i zawodowej H. Lesińskiego mentorem, wsparciem i współpracownikiem.

W trakcie studiów na Wydziale Historyczno-Filozoficznym poznańskiej *Alma Mater* otrzymał stypendium naukowe. W jego ramach został zobowiązany do odbywania praktyki w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Poznaniu. W jej trakcie, w latach 1950–1952, pogłębił wiedzę z zakresu nauk pomocniczych historii, w tym archiwistyki, a przede wszystkim zyskał wszechstronną archiwalną wiedzę praktyczną i doświadczenie zawodowe¹².

Po uzyskaniu dyplomu magisterskiego rozpoczął etatową pracę 1 lipca 1952 roku w miejscu odbywania praktyk zawodowych, czyli WAP w Poznaniu na stanowisku asystenta kontraktowego¹³. W trakcie pracy w tej placówce (3,5 roku) Henryk Lesiński zajmował się przede wszystkim „porządkowaniem zespołów”. Brał udział w opracowaniu archiwaliów m.in. Konsystorza Ewangelickiego w Poznaniu, Banku Rentowego w Poznaniu, akt kilkunastu instytucji gospodarczych, a także Akt Oddziału Akt Specjalnych. Łącznie w ciągu 3,5 roku opracował, według ówczesnych wytycznych metodycznych, 650 m.b. archiwaliów. Opracowywał dla ww. akt głównie inwentarze kartkowe robocze. Jedynie dla banku rentowego (30 m.b.) opracował inwentarz książkowy¹⁴. Na zebraniach naukowych poznańskiej placówki wygłaszał poza tym referaty poświęcone brakowaniu akt bankowych, Komisji Generalnej i komisji specjalnych odpowiedzialnych w XIX wieku za uwłaszczenie chłopów, gminnym radom narodowym, a także wspomnianemu już konsystorzowi¹⁵. Osiągnię-

¹⁰ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 3; Kozłowski, „Henryk Lesiński”, 106–107.

¹¹ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 3–4; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/1.5/8; Kozłowski, „Henryk Lesiński (25 XI 1923 –7 VIII 1994)”, 324.

¹² Henryk Lesiński, „Wspomnienia z lat 1955–1969”, *Szczeciński Informator Archiwalny* 8 (1993): 183.

¹³ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/93, 1–3.

¹⁴ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 40.

¹⁵ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 41.

cia merytoryczne i zaangażowanie w pracę placówki były podstawą do szybkiego awansu zawodowego. We wrześniu 1953 roku H. Lesińskiego został p.o. kierownika Oddziału Akt Specjalnych i obiektów poznańskiego archiwum przy ul. Szewskiej i Stawnej w Poznaniu. Rok później – 22 lipca dyrektor poznańskiej placówki potwierdził ten awans na kierownika w stałym angażu, a w lipcu 1955 roku otrzymał tytuł kustosa¹⁶.

W drugiej połowie 1955 roku w działalności archiwalnej H. Lesińskiego nastąpiła ważna zmiana, związana z prowadzoną nadal współpracą z promotorem pracy magisterskiej prof. Gerardem Labudą i Zakładem Historii Pomorza Instytutu Historii PAN. H. Lesiński otrzymał bowiem propozycję kierowania pracownią tego zakładu w Szczecinie (Pracownia Historii Pomorza w Szczecinie Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk). Dyrektor IH PAN prof. Tadeusz Manteuffel powołał w piśmie z 29 września Henryka Lesińskiego na to stanowisko od 1 października 1955 roku¹⁷. Ze względu jednak na niepełny wymiar etatu tego stanowiska pozostawał problem pracy w archiwum. W związku z tym, przy poparciu prof. Gerarda Labudy, Henryk Lesiński złożył 26 września 1955 roku na ręce Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych podanie o przeniesienie do archiwum w Szczecinie, na co otrzymał zgodę 3 października (i miało nastąpić 5 tego miesiąca). Tego samego dnia dyrektor archiwów wyraził również zgodę na pracę w placówce PAN poza wymiarem pracy w archiwum i jednocześnie wyraził zgodę na pisanie pracy doktorskiej, czyli według ówczesnej nomenklatury „pracy kandydackiej”¹⁸.

Pracę w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Szczecinie Henryk Lesiński podjął jednak dopiero 7 listopada, co potwierdziła dyrektor placówki Irena Okón¹⁹. Początkowo pracował na tym samym stanowisku, ale już 23 grudnia Naczelnny Dyrektor nakazał zmienić jego angaż. Na podstawie nowej umowy o pracę, od 1 stycznia 1956 roku Henryk Lesiński pełnił obowiązki kustosa archiwalnego w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Szczecinie²⁰.

Wejście w obowiązki archiwisty w Szczecinie nie od razu zakończyły związek z archiwum poznańskim, skąd oficjalnie został zwolniony dopiero 31 grudnia 1955 roku. Henryk Lesiński kilkakrotnie od stycznia do kwietnia 1956 roku

¹⁶ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/93, 4–7, 14; Kozłowski, „Rola”, 26–27.

¹⁷ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.5/139, 1; sygn. 65/1060/0/2.3/93, 9.

¹⁸ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 11–12, 15; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/1.2/3, 1; sygn. 65/1060/0/2.3/93, 12–13; Kozłowski, „Rola”, 27.

¹⁹ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 16. Większość czasu w listopadzie i grudniu 1955 r. przebywał jednak na zaległym urlopie wypoczynkowym, który skumulował się mu po 3,5 roku pracy w WAP Poznań. AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 1.

²⁰ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 9; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 4.

przyjeżdżał jeszcze do WAP w Poznaniu celem zakończenia prac tam prowadzonych i przekazania ich nowym opiekunom²¹.

Zaangażowanie w pracę w archiwum w Szczecinie oraz kierowanie pracownią PAN dostrzegł Naczelny Dyrektor, który 11 kwietnia 1956 roku w związku z planem odejścia ze stanowiska dyrektora Ireny Okoń, złożył Henrykowi Lesińskiemu propozycję objęcia tej funkcji. Kilkanaście dni później, 21 kwietnia, mgr Henryk Lesiński został powołany przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w Warszawie Henryka Altmana na p.o. dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie od 1 maja 1956 roku, przy zachowaniu stanowiska kustosa archiwalnego²². W grudniu 1958 roku, w związku z atestacją stanowisk oraz regulacją płac w państwowej służbie archiwalnej, H. Lesiński został zakwalifikowany jako kustosz archiwalny, funkcja dyrektor²³. Po obronie doktoratu w 1960 roku nadal miał tytuł kustosa. W 1962 roku otrzymał status „adiunkta naukowo-badawczego, funkcja dyrektor”. Po wprowadzeniu nowelizacji ustawy o instytutach naukowo-badawczych w 1965 roku Minister Szkolnictwa Wyższego nadał Henrykowi Lesińskiemu od 1 stycznia 1966 roku status samodzielnego pracownika naukowo-badawczego w WAP w Szczecinie²⁴.

Henryk Lesiński kierował WAP, na które składała się centrala w Szczecinie z siedzibą w gmachu z 1900 roku wzniesionym dla potrzeby Pruskiego Archiwum Państwowego w Szczecinie (Preussisches Staatsarchiv in Stettin), a także zamiejscowe oddziały ze statusami powiatowych archiwów państwowych (PAP) w Gryficach, Stargardzie, Białogardzie, Szczecinku oraz Słupsku²⁵.

Przechodząc do pracy w Szczecinie w listopadzie 1955 roku, a następnie pół roku później stając się dyrektorem Archiwum, Henryk Lesiński wszedł do zespołu osób, archiwistów o wysokich kwalifikacjach zawodowych, absolwentów, podobnie jak on, studiów historycznych czy filologicznych. Byli to Bogdan Drewniak, Zofia Dowgiałło, Lucyna Turek-Kwiatkowska, Anna Poniatowska, Bogdan Frankiewicz.

---

²¹ M.in. 20.02.1956 r. w archiwum poznańskim H. Lesiński przekazał komisyjnie archiwalia oddziału akt specjalnych. AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 18.

²² AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 10, 19–21; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 8, 11; Włodarczyk, „Henryk Lesiński”, 33–34.

²³ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 35.

²⁴ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 64, 75; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 14–22, 27–28.

²⁵ AP Szczecin, APS, sygn. 5. O podstawach prawnych i organizacji sieci archiwów w Polsce w okresie PRL zob. Andrzej Tomczak, *Zarys dziejów archiwów polskich, cz. 2: Od wybuchy I wojny światowej do roku 1978* (Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1980), 113–266; Janusz Tandecki, *Archiwa w Polsce w latach 1944–1989* (Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2017).

Wielu z nich z czasem stało się znanymi osobowościami wśród archiwistów, naukowców (uzyskało doktoraty, habilitacje i profesury) czy społeczników²⁶.

W Archiwum ważną rolę merytoryczną odgrywał pracujący tam Alfred Wielopolski, przedwojenny urzędnik państwowy, a od 1946 roku wykładowca Akademii Handlowej w Szczecinie, w 1951 roku pozbawiony prawa do prowadzenia wykładów dla studentów. Zatrudnienie znalazł w szczecińskim archiwum. Choć krótko po objęciu kierownictwa przez H. Lesińskiego A. Wielopolski na fali odwilży odzyskał prawo do wykładów i powrócił na uczelnię, jednak pozostał nadal współpracownikiem archiwum (1/2 etatu), opracowując nie tylko zasób, ale brał udział również w przygotowaniu przewodnika po zasobie Archiwum; był także recenzentem opracowywanych zespołów na komisjach metodycznych²⁷. Kolejnymi archiwistami przyjętymi przez H. Lesińskiego do pracy byli Józef Pluciński, Zdzisław Chmielewski i Jerzy Podrański²⁸.

W archiwum szczecińskim H. Lesiński miał w zakresie obowiązków m.in. opracowanie naukowe zasobu archiwalnego, porządkowanie archiwaliów, udział w komisjach metodycznych archiwum, edycję źródeł archiwalnych, a także prowadzenie prac naukowych, organizację wystawy czy udział w popularyzacji zasobu archiwalnego. Wraz z objęciem funkcji dyrektora placówki, dołączono do tych zadań obowiązki związane z kierowaniem placówką, czyli zarządzanie zespołem pracowników oraz zapewnienie funkcjonowania archiwum, m.in. zapewnienie miejsca (magazynów) na zasób archiwalny²⁹.

Szczecińskie archiwum mieściło się w kompleksie budynków wybudowanych na przełomie wieków na potrzeby placówki. Obiekt ten, przez długie lata, był jedynym budynkiem wzniesionym na cele archiwalne w sieci polskich archiwów państwowych i spełniał swe funkcje użytkowe, stając się także przystanią dla wielu innych, powstających instytucji³⁰.

---

²⁶ Lesiński, „Wspomnienia”, 183–184; Białecki, „Wspomnienie”, 61; Kozłowski, „Refleksje”, 13–18; Frankel, Macholak, *Kadra kierownicza*, 104–110, 119–124; Paweł Gut, „Biografia archiwalna Bogdana Frankiewicza (1923–2003)”, *Szczecińskie Studia Historyczno-Archiwalne* 4 (2020): 149–172.

²⁷ AP Szczecin, APS, sygn. 149; Józef Stanielewicz, „Alfred Wielopolski”, w: *Uniwersytet Szczeciński – prekursorzy, założyciele, ludzie nauki*, red. Józef Stanielewicz, Włodzimierz Stępiński, Edward Włodarczyk (Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, 2015), 425–430; Piotr Siemiński, „Profesora Alfreda Wielopolskiego (1905–1996) wkład w rozwój pisarstwa naukowego”, *Przegląd Zachodniopomorski* 34 (2019), 2: 61–68.

²⁸ Kozłowski, Turek-Kwiatkowska, „Profesor Henryk Lesiński”, 9.

²⁹ Ponadto H. Lesiński posiadał kwalifikacje oraz zezwolenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych na prowadzenie szkoleń pracowników tajnych kancelarii w urzędach państwowych. AP Szczecin, APS, sygn. 5; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 4–6.

³⁰ Jerzy Grzelak, „Vor 100 Jahren: Bezug des neuerbauten Staatsarchivs in Stettin“, *Pommern. Zeitschrift für Kultur und Geschichte* 39 (2001), 3: 20–27; Lesiński, „Udział”, 147–148. Podobne

Warunki pracy w powiatowych archiwach państwowych były dość ciężkie, zwłaszcza w odniesieniu do powierzchni magazynowej i biurowej. Sytuacja ta dotyczyła praktycznie wszystkich oddziałów w: Białogardzie, Gryficach, Stargardzie, Szczecinku i Słupsku. Dla tego ostatniego oddziału, w 1957 roku Henrykowi Lesińskiemu udało się przejąć samodzielny budynek na siedzibę³¹.

W 1959 roku dyrektor Henryk Lesiński, w imieniu władz centralnych, zaczął organizować Wojewódzkie Archiwum Państwowego w Koszalinie. Prawnie placówkę tę powołano zarządzeniem premiera w 1953 roku, lecz ze względów na brak pomieszczeń dla niej nie została zorganizowana aż do początku lat 60. XX wieku³². W 1960 roku H. Lesiński pozyskał na potrzeby tej instytucji siedzibę oraz wyposażenie techniczne. WAP w Koszalinie otwarto oficjalnie 1 lutego 1961 roku, a jej pierwszym dyrektorem został szczeciński archiwista dr Bogusław Drewniak³³.

Już w 1957 roku H. Lesiński podjął starania o uzyskanie wypalonego zamku von Blücherów w Płotach, gdzie w XIX wieku znajdował się zakład poprawczy dla chłopców, celem przystosowania obiektu na cele archiwalne³⁴. Decyzję o oddaniu zamku na cele archiwalne zapadły w 1959 roku. W latach 1960–1965 budynek, dzięki staraniom dyrektora WAP Szczecin, został odbudowany ze środków Wojewódzkiego Komitetu Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy. We wrześniu 1965 roku do wyremontowanych pomieszczeń dawnej szlacheckiej rezydencji przeniesiono zasób PAP w Gryfiach. Oficjalne otwarcie nowego oddziału WAP Szczecin w Płotach odbyło się 2 października 1965 roku³⁵.

Ważnym zagadnieniem kierowania szczecińskim archiwum była koordynacja pracy centrali, oddziałów terenowych i PAP-ów. Już 1 czerwca 1956 roku Henryk Lesiński uczestniczył w pierwszym zebraniu kierowników oddziałów archiwum

---

obiekty w Gdańsku i Wrocławiu uległy zniszczeniu w trakcie drugiej wojny światowej. W Gdańsku magazyn archiwalny został odbudowany.

³¹ AP Szczecin, APS, sygn. 5; Krzysztof Chochuł, „Działalność słupskiej placówki archiwalnej w latach 1952–2010”, w: *Archiwa i społeczeństwo. Pół wieku działalności Archiwum Państwowego w Koszalinie (1953) 1961–2011*, red. Joanna Chojecka (Koszalin–Pruszcz Gdański: Wydawnictwo Jasne, 2011), 297–309.

³² Zarządzenie Nr 9 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 lutego 1953 r. w sprawie utworzenia Wojewódzkich Archiwów Państwowych w Koszalinie, Opolu i Zielonej Górze, *Monitor Polski* 1952, nr 13, poz. 177.

³³ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 42; AP Szczecin, APS, sygn. 5; Tandecki, *Archiwa*, 47, 157–158; Joanna Chojecka, „Działalność Archiwum Państwowego w Koszalinie w latach (1953) 1961–2011”, w: *Archiwa i społeczeństwo*, 257–260.

³⁴ AP Szczecin, APS, sygn. 1; Lesiński, „Wspomnienia”, 185.

³⁵ PAP w Gryficach oficjalnie zakończył działalność 30 września 1965 roku. AP Szczecin, APS, sygn. 164; Henryk Lesiński, „Otwarcie nowego gmachu Archiwum Państwowego w Płotach”, *Archeion* 44 (1966): 279–280; Renata Żuk, „Z dziejów oddziału w Płotach (1954–2005)”, w: *Mundus archii mundus memoriae*, 45–49.

i PAP-ów³⁶. Sytuacja tych ostatnich była często bardzo trudna, nie tylko ze względu na złe, o czym już wyżej mówiono, warunki lokalowe, ale także z powodu braku wykwalifikowanych kadr. Z tym musiał zmierzyć się również dyrektor WAP Szczecin, zwłaszcza w Gryficach, gdzie kilkakrotnie zawieszano pracę palcówki z powodu barku kierownika, czyli merytorycznego pracownika – archiwisty. Stabilizacja kadr w tej placówce nastąpiła dopiero wraz z przeniesieniem jej do zamku w Płotach³⁷.

W trakcie pracy w Szczecinie, również po objęciu stanowiska dyrektora, Henryk Lesiński zajmował się inwentaryzacją i opracowaniem zasobu archiwalnego. W pierwszych latach działalności przeprowadził m.in. inwentaryzację zespołu Akta miasta Stargardu (Magistrat Stargard). Podczas prac porządkowych wykonał inwentarz kartkowy dla 9436 j.a. Kolejne opracowane zespoły przez Henryka Lesińskiego to Akta miasta Drawna (Magistrat Neuwedell) z 420 j.a., a także Akta miasta Trzcieńska Zdroju (Magistrat Bad Schönfliess) z 1608 j.a.³⁸ Do każdego z tych zespołów przygotował również, według wypracowanych w 1952 roku przez Kazimierza Konarskiego wzorców, wstęp do zespołu archiwalnego³⁹.

W następnych latach zajął się opracowaniem zespołów: Archiwum Domen w Koszalinie (Domainen Archiv in Köslin) z 294 j.a., Kapituły Katedralnej w Kamieniu Pomorskim (Domkapitel Kammin) z 1592 j.a., a także Zbioru Martina Wehrmanna (Nachlass Martin Wehrmann) z 159 j.a.⁴⁰

W ramach pracy archiwalnej przewodniczył Komisji Metodycznej Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie, a po utworzeniu WAP w Koszalinie, komisji wspólnej obu placówek, której obrady odbywały się naprzemiennie w Szczecinie i Koszalinie, a od 1966 roku również w Płotach. podczas obrad dyskutowano nad problemami metodycznymi związanymi z opracowaniem zasobu, zatwierdzano opracowanie kolejnych zespołów w zasobie archiwum w Szczecinie i Koszalinie, a także prowadzono dyskurs nad przekazywanymi do opinii przez naczelnego dyrektora projektami wytycznych metodycznych i wystąpieniami z zakresu metodyki archiwalnej. Henryk Lesiński, przewodnicząc obradom tego gremium, był nie tylko aktywnym dyskutantem, ale również arbitrem w sporach z zakresu metodyki

---

³⁶ AP Szczecin, APS, sygn. 47.

³⁷ Na archiwistę został zatrudniony absolwent historii na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu Józef Pluciński; Żuk, „Z dziejów”, 43–51.

³⁸ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 40.

³⁹ Kazimierz Konarski, „Wstęp do inwentarza zespołu archiwalnego. Zasady opracowania”, *Archeion* 21 (1954): 192–201; zob. też: Paweł Gut, „Wstęp czy notatka informacyjna do inwentarza zespołu/zbioru archiwalnego? Zagadnienie z metodyki archiwalnej”, w: *Tantum possumus, quantum scimus. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Zdzisławowi Chmielewskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Radosław Gaziński, Adam Makowski (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2012), 33–44.

⁴⁰ O opracowaniu zasobu archiwum przez pryzmat archiwistów zob. Paweł Gut, „O zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie do 1945 r.”, w: *Mundus archii mundus memoriae*, 21–31.

naukowego opracowania zasobu archiwalnego czy ogólnie problemów archiwalnych wynikających z merytorycznej pracy archiwum⁴¹.

Kolejnym punktem aktywności archiwalnej były zebrania naukowe szczecińskiej placówki, a także wystąpienia na szkoleniach, konferencjach i kursach dla archiwistów. W trakcie zebrań naukowych szczecińskiego archiwum Henryk Lesiński wygłosił kilkanaście wykładów. Pierwszy referat wygłoszony w 1956 roku poświęcony był ustrojowi miast pomorskich od średniowiecza do 1945 roku, w tym organizacji władz miejskich, kancelarii i registratur oraz ich archiwizacji i stanowi zachowania w archiwach. Wystąpienie to było wynikiem pracy nie tylko nad opracowaniem zasobu szczecińskiego archiwum, ale także prowadzonymi badaniami w ramach szczecińskiej pracowni PAN.

Kolejne wystąpienia dotyczyły kwerend do dziejów ruchu chłopskiego oraz kwerendy w archiwum w Dreźnie (patrz niżej). Ważnymi wypowiedziami Henryka Lesińskiego na zebraniach naukowych, związanych z zasobem archiwum, problematyką archiwalną i historią Pomorza były referaty dotyczące Archiwum Książąt Wołogoskich (Herzoglich Wolgaster Archiv), a także dwa poświęcone przewodnikowi po zasobie Archiwum⁴².

Kierowane przez H. Lesińskiego Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie stało się w połowie lat 60. XX wieku drugą, po Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie⁴³, placówką, która przygotowała przewodnik po zasobie⁴⁴. Opracowanie tej pomocy archiwalnej świadczyło o wysokim poziomie opracowania zasobu archiwum oraz doświadczeniu zawodowym pracowników merytorycznych placówki⁴⁵.

Prace nad przewodnikiem rozpoczęto w 1960 roku, choć pomysł przygotowania tego typu pomocy zrodził się w dyskusjach w archiwum już w latach 1958–1959. Na zebraniu naukowym w 1961 roku dyrektor Lesiński, jako redaktor naukowy opracowania, przedstawił założenia metodyczne i strukturę przewodnika, a także budowę poszczególnych haseł. Rok później zaprezentował na zebraniu praktycznie

---

⁴¹ Od 1966 r. w oddziale w Płotach często obradowała komisja metodyczna obu archiwów ze względu na odległość i dogodny dojazd z obu centrali placówek. AP Szczecin, APS, sygn. 27, 28, 29.

⁴² AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 41.

⁴³ Janina Karwasińska, red., *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespołach. I. Archiwa Dawnej Rzeczypospolitej* (Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 1958).

⁴⁴ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 41; Lesiński, „Wspomnienia”, 185.

⁴⁵ Przewodnik został w 1966 r. recenzowany przez Stanisławę Pańków: *Archeion* 45 (1966): 215–220.

zakończone dzieło, które w 1963 roku zostało przekazane do wydawnictwa Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Przewodnik ukazał się w grudniu 1964 roku⁴⁶.

W pracach nad hasłami i rozdziałami brali udział Alfred Wielopolski, Anna Poniatowska, Lucyna Turek-Kwiatkowska, Bogdan Frankiewicz, Zofia Dowgiałło, Bernard Kapella, Maria Radziszewska, Marian Krzyślak oraz Henryk Lesiński. Autorzy opracowali opis zasobu nie tylko zgromadzonego w magazynach archiwum w Szczecinie, ale również w oddziałach w Stargardzie, Gryficach, a także Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie⁴⁷.

Oprócz pracy podstawowej (opracowanie zasobu, kierowanie placówką), Henryk Lesiński aktywnie działał w pracach popularyzacyjnych i naukowych archiwum. W latach 1956–1962 pracował przy 5 wystawach archiwalno-historycznych organizowanych przez WAP Szczecin, w tym o Potopie Szwedzkim z okazji 300-lecia tego wydarzenia w historii Polski w 1956 roku. Był organizatorem trzech szczecińskich edycji „Tydzień Archiwów” w 1958, 1963 oraz 1968 roku⁴⁸.

W ramach popularyzacji zasobu, a także pracy naukowej, Henryk Lesiński zajmował się publikacją źródeł⁴⁹. Był wydawcą relacji posła Bogusława XIV do Polski⁵⁰, rejestrów dochodów biskupich⁵¹, a także fragmentów księgi miejskiej Wolina⁵². Był również współautorem opracowania źródłowego, pomocy dydaktycznej dla nauczycieli *Dzieje Pomorza Zachodniego w wypisach*⁵³. Publikował ponadto artykuły na tematy archiwalne i historyczne w prasie codziennej.

Poza działalnością archiwalną, naukową, administracyjną i społeczną w Szczecinie, Henryk Lesiński angażowany był przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych w prace gremiów centralnych – komisji czy zespołów naukowych. Uczestniczył

---

⁴⁶ Henryk Lesiński, red., *Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie. Przewodnik* (Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 1964). Prace nad przewodnikiem zostały wpisane przez H. Lesińskiego do planu 5-letniego pracy archiwum na lata 1961–1965. AP Szczecin, APS, sygn. 64.

⁴⁷ W przewodniku znajdują się m.in. hasła dotyczące akt miejskich Szczecinka czy Słupska, które były w zasobie placówek w tych miejscowościach, stanowiących od 1961 r. część WAP Koszalin.

⁴⁸ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 42; AP Szczecin, APS, sygn. 46.

⁴⁹ Postulat publikacji źródeł pomorskich zawarł już w programowym artykule napisanym wspólnie z Bogdanem Wachowiakiem. Henryk Lesiński, Bogdan Wachowiak, „Najważniejsze potrzeby w zakresie wydawnictw źródłowych do historii Pomorza Zachodniego”, *Szczecin* 2 (1958), 10.

⁵⁰ Henryk Lesiński, oprac., *Relacja posła księcia Bogusława XIV z podróży do Wielkopolski w roku 1633* (Szczecin: PWN, 1959).

⁵¹ Henryk Lesiński, Wiktor Fenrych, „Rejestr dochodów stołowych biskupa kamieńskiego z roku 1496”, *Materiały Zachodniopomorskie* 8 (1962).

⁵² Henryk Lesiński, Wiktor Fenrych, „Najstarszy fragment księgi miejskiej Wolina 1367–1379”, *Materiały Zachodniopomorskie* 7 (1961).

⁵³ Henryk Lesiński, red., *Dzieje Pomorza Zachodniego w wypisach* (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 1961); Kozłowski, „Rola”, 28–29; Gaziński, „Profesor Henryk Lesiński”, 31–33.

w zebraniach dyrektorów archiwów, m.in. w październiku 1956 roku w Warszawie⁵⁴. Poza tym udzielał się na sesjach i zjazdach metodycznych archiwistów. Już w lipcu 1956 roku był aktywnym uczestnikiem zebrania archiwów państwowych dysponujących „zasobem popruskim” w Poznaniu, na którym omawiano zasady opracowania akt landratur (Landratsämter). W 1957 roku na podobnej konferencji w Gdańsku przestawił problem porządkowania akt fundacji działających w państwie pruskim na przykładzie Fundacji Najświętszej Marii Panny w Szczecinie (Marienstift Stettin)⁵⁵. Na V Konferencji Metodycznej w 1961 roku reprezentował szczecińskie archiwum z referatem „Problemy naukowe rozpoznania archiwów”⁵⁶. Podczas Konferencji Powiatowych Archiwów Państwowych w Słupsku w 1964 roku wygłosił z kolei wykład programowy „Problemy informacji archiwalnej i historycznej”⁵⁷.

Zmiany polityczne i społeczne w Polsce w 1956 roku umożliwiły działania archiwalne na arenie międzynarodowej. Henryk Lesiński podjął pracę również na tym polu, uczestnicząc osobiście w wielu zagranicznych wyjazdach archiwalnych i naukowych, a także delegując pracowników WAP w Szczecinie na kwerendy i staże zagraniczne⁵⁸, w ramach czego archiwa francuskie, włoskie czy niemieckie odwiedzili szczecińscy archiwiści: Anna Poniatowska, Lucyna Turek-Kwiatkowska czy Bogdan Frankiewicz⁵⁹.

Dyrektor H. Lesiński jako delegat polskich archiwistów na zaproszenie Zarządów Archiwów Niemieckiej Republiki Demokratycznej (Staatliche Archivverwaltung der DDR) wziął udział 25 maja 1958 roku w zjeździe Towarzystwa Historii Hanzy (Hansisches Geschichtsverein) w Rostoku⁶⁰. Kilka lat później, w październiku 1963 roku, był reprezentantem polskich archiwów na kolejnym zjeździe historyków Hanzy, tym razem w Schwerinie⁶¹. W 1966 roku w imieniu szczecińskiego

---

⁵⁴ Henryk Lesiński był delegatem na zjazd Polskiego Towarzystwa Historycznego (18–21.10.1956 r.) w Warszawie, a następnie brał udział w zebraniu dyrektorów archiwum w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych 21 i 22 października. AP Szczecin, APS, sygn. 44.

⁵⁵ AP Szczecin, APS, sygn. 26.

⁵⁶ Opublikowany jako: „Problem naukowego rozpoznania archiwów. Koreferat (Piąta archiwalna konferencja metodyczna)”, *Archeion* 37 (1962): 61–64.

⁵⁷ AP Szczecin, APS, sygn. 46.

⁵⁸ Maria Frankel, Paweł Gut, „Doświadczenia archiwistów szczecińskich we współpracy międzynarodowej”, w: *Od polonizacji do europeizacji Pomorza Zachodniego. Prace ofiarowane prof. Kazimierzowi Kozłowskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. Małgorzata Machałek, Jan Macholak, Edward Włodarczyk (Szczecin: 2012), 451–461. O kontaktach H. Lesińskiego w NRD bardzo szczegółowo: Białecki, „Wspomnienie”, 64–70.

⁵⁹ AP Szczecin, APS, sygn. 138, passim.

⁶⁰ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 28.

⁶¹ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 49.

archiwum przebywał na uroczystościach jubileuszu 100-lecia muzeum w Waren (Bezirks-Museum Waren) nad jeziorem Müritz⁶².

W 1965 roku, na wniosek naczelnego dyrektora Henryka Altmanna, został delegatem archiwów państwowych w polsko-niemieckiej Komisji Historycznej, w ramach której brał udział w kolejnych sesjach, odbywających się naprzemiennie w Polsce i NRD. W 1966 roku uczestniczył w posiedzeniu tej komisji w Eisenach, a w styczniu 1967 roku zorganizował jej posiedzenie w Szczecinie. W kwietniu 1968 roku z kolei sesja tego gremium odbyła się w pomorskim Anklam⁶³. W 1967 roku w WAP w Szczecinie, na zaproszenie H. Lesińskiego, gościła wycieczka 30 archiwistów z NRD z Rostoku oraz okręgu rostockiego⁶⁴.

Henryk Lesiński uczestniczył ponadto w kwerendach zagranicznych polskich archiwistów, których celem była rejestracja poloników w archiwach innych krajów. We wrześniu 1958 roku H. Lesiński wspólnie z prof. Adamem Stebelskim przebywał przez dwa tygodnie (22.09–2.10) w Archiwum Głównym Krajowym w Dreźnie (Landeshauptarchiv Dresden)⁶⁵. Materiały zebrane podczas kwerendy i opracowane przez H. Lesińskiego stanowiły przewodnik tematyczny po zasobie archiwum drezdeńskiego źródeł do dziejów Polski⁶⁶.

W 1964 roku w ramach wspomnianej akcji na polecenie naczelnego dyrektora Henryka Altmanna, dyrektor H. Lesiński wyjechał do Włoch⁶⁷, gdzie kwerendę archiwalną we włoskich archiwach prowadził na przełomie listopada i grudnia. Henryk Lesiński przebywał dwa tygodnie w Rzymie, a następnie we Florencji i Mediolanie. Podróż ta również zakończyła się opracowaniem obszernego sprawozdania o polonikach w archiwach tych włoskich miast⁶⁸. Ostatnim tego typu wyjazdem naukowym H. Lesińskiego w trakcie pracy w archiwum szczecińskim była kwerenda w królewskim archiwum w Kopenhadze, w marcu 1969 roku. Zaowocowała ona również opracowaniem opublikowanym drukiem w „Zapiskach Historycznych”⁶⁹.

---

⁶² Wówczas też przebywał 6 dni w Deutsches Zentrales Archiv Dienststelle Merseburg. AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 66; Białecki, „Wspomnienie”, 65.

⁶³ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 77; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 26; sygn. 65/1060/0/2.5/139, 7–12.

⁶⁴ Henryk Lesiński, „Współpraca Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie z archiwistami Niemieckiej Republiki Demokratycznej”, *Archeion* 49 (1968): 182.

⁶⁵ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 29, 32–33; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/3.5/184, 1–4.

⁶⁶ Maszynopis tego opracowania: AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/3.5/184, 5–184.

⁶⁷ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 51–55.

⁶⁸ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/3.5/186, 1–26; AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 56–58.

⁶⁹ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/3.5/185, 1–63; AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 79. Sprawozdanie z kwerendy: Henryk Lesiński, „Źródła do dziejów Bałtyku w Archiwum Państwowym w Kopenhadze”, *Zapiski Historyczne* 34 (1969), 4.

Znajomość problematyki archiwalnej, a także szeroka wiedza o archiwach zagranicznych stała się podstawą do wskazania przez Naczelnego Dyrektora Archiwum Państwowych dr Leona Chajna 27 grudnia 1966 roku H. Lesińskiego na kandydata na eksperta Międzynarodowej Rady Archiwów (International Council on Archives)⁷⁰.

W ramach międzynarodowych kontaktów archiwalnych najważniejszym wyzwaniem dla Henryka Lesińskiego była współpraca z Archiwum Krajowym w Greifswaldzie (Landesarchiv Greifswald), placówką, w której po 1945 roku Niemcy archiwiści zabezpieczyli część ewakuowanego ze szczecińskiego archiwum zasobu, m.in. z miejsc ewakuacji w Spantekow, Endlingen czy Ralswick na Rugii⁷¹. Z tego powodu H. Lesiński podjął starania o nawiązanie współpracy z „siostrzaną pomorską placówką”. W końcu lat 50. i w latach 60. XX wieku dyrektor szczecińskiego archiwum oraz archiwiści przebywali w greifswaldzkiej placówce kilkukrotnie, aby zapoznać się z rozporozszonym pomorskim zasobem archiwalnym⁷².

W końcu lat 50. XX wieku w ramach rozmów politycznych między Polską Rzeczpospolitą Ludową i Niemiecką Republiką Demokratyczną podjęto decyzję o wymianie – rewindykacji archiwaliów zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej i proveniencji (łączenie zespołów podzielonych)⁷³. Ze strony polskiej koordynację tych prac prowadził Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych, który zawarł ze swym odpowiednikiem w Poczdamie umowę o wzajemnej wymianie akt 13 maja 1960 roku⁷⁴.

---

⁷⁰ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 71–74.

⁷¹ Maciej Szukała, *Archiwum Państwowe w Szczecinie w latach 1914–1945. Ludzie i działalność* (Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2019), 195–206; Mieczysław Stelmach, „Losy archiwaliów szczecińskich w okresie drugiej wojny światowej”, *Szczeciński Informator Archiwalny* 9 (1995): 17–39; Bartosz Sitarz, „Zabezpieczenie i scalanie rozproszonego zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–1950”, *Szczecińskie Studia Archiwalno-Historyczne* 5 (2021): 103–167; Joachim Wächter, „Das Landesarchiv Greifswald. Abriss seiner Entwicklung”, *Archivmitteilungen* 12 (1963): 104–110; Martin Schoebel, „Das Vorpommersches Landesarchiv in Greifswald und seine pommerschen Bestände”, w: *Pół wieku polskiej służby archiwalnej na ziemiach zachodnich i północnych*, red. Kazimierz Kozłowski (Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 1997), 49–58.

⁷² AP Szczecin, APS, sygn. 138, passim.

⁷³ Jerzy Podrański, „Zasada pertynencji terytorialnej w świetle materiałów Archiwum w Szczecinie”, *Archeion* 71 (1981): 29–48.

⁷⁴ Henryk Altman, „Protokół o wzajemnym przekazaniu materiałów archiwalnych pomiędzy Polską Rzeczpospolitą Ludową i Niemiecką Republiką Demokratyczną”, *Archeion* 35 (1961): 160–161; Wanda Maciejewska, „Wzajemne przekazanie akt przez Niemiecką Republikę Demokratyczną i Polską Rzeczpospolite Ludową”, *Archeion* 38 (1962): 309; Henryk Lesiński, „Przekazanie akt do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie przez Niemiecką Republikę Demokratyczną”, *Archeion* 40 (1964): 303; Jerzy Podrański, „Akta Archiwum Książąt Szczecińskich przejęte z Niemieckiej Republiki Demokratycznej w roku 1962”, *Archeion* 60 (1974): 125–141.

W działania te zaangażowano również szczecińskie archiwum, a Henryk Lesiński wraz ze współpracownikami opracował plany wymiany archiwaliów z Archiwum Krajowym w Greifswaldzie, zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej, a przede wszystkim proveniencji. W ramach tych zamierzeń WAP w Szczecinie miało przekazać stronie niemieckiej łącznie 34 zespoły i zbiory archiwalne (35 tys. j.a.) i przejąć z Greifswaldu 18 zespołów (9 tys. j.a.). Wymiana archiwaliów odbyła się w listopadzie 1961 oraz w czerwcu 1962 roku. Strona niemiecka w 5 transportach przekazała wymienione w spisach archiwalia z wyjątkiem części zespołu Kamery Wojenno-Skarbowej w Szczecinie (Kriegs- und Domainen Kammer in Stettin), a przede wszystkim części Archiwum Książąt Szczecińskich (Herzoglich Stettiner Archiv). Z tego ostatniego zespołu WAP w Szczecinie otrzymało jedynie 2000 j.a. zamiast zaplanowanych 3500 j.a., zatem H. Lesiński zablokował oddanie do Greifswaldu szczecińskiej części Archiwum Książąt Wołogoskich (2300 j.a.)⁷⁵.

W związku z tym niedomówieniem między stronami, w 1963 roku H. Lesiński udał się do Landesarchiv Greifswald. W trakcie pobytu w tej placówce podjął rozmowy o kontynuacji wymiany archiwaliów. Ważnym atutem w rozmowach dyrektora Lesińskiego z dyrektorem Joachimem Wächterem było Archiwum Książąt Wołogoskich przechowywane w Szczecinie, które zgodnie z protokołem między państwowym z 1960 roku miało zostać scalone w zasobie placówki w Greifswaldzie⁷⁶.

Pomimo działań Henryka Lesińskiego w 1963 roku nie udało się wznowić z Archiwum Krajowym w Greifswaldzie wymiany podzielonych zespołów. Przejęcie archiwaliów z NRD w latach 1961–1962 było jednak dużym sukcesem archiwalnym dyrektora Lesińskiego. Do zasobu szczecińskiego przejęto archiwalia Kapituły Katedralnej w Kamieniu, Archiwum Domen w Koszalinie, wspomniany fragment Archiwum Książąt Szczecińskich, Sąd Nadworny w Koszalinie (Hofgericht Köslin), akta władz miejskich Polanowa, Łeby, Białego Boru, Debrzna, Lędyczka, Ińska, Stargardu oraz szczątki zachowanych akt miejskich Szczecina (32 j.a.). Łącznie w ramach rewindykacji przejęto od strony niemieckiej 7031 j.a.⁷⁷

W kolejnych latach nadal prowadzono rozmowy o rewindykacji archiwaliów między oboma krajami, również o wymianie akt między archiwami w Szczecinie i Greifswaldzie. Ich połowicznym efektem była decyzja władz polskich o przekazaniu stronie niemieckiej akt Uniwersytetu w Greifswaldzie. Na jej podstawie 26 listopada 1965 roku Henryk Lesiński przesłał do Archiwum Uniwersytetu w Greifswaldzie

⁷⁵ W miejsce części archiwaliów książąt szczecińskich znalazły się karty kont oszczędnościowych z kilku kas oszczędnościowych. Dokumentacja ta została wybrakowana w Szczecinie, gdyż nie stanowiła materiału archiwalnego. AP Szczecin, APS, sygn. 192.

⁷⁶ W trakcie tej wizyty w Greifswaldzie odwiedził też archiwa miejskie w Greifswaldzie i Stralsundzie. AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 48; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/3.5/187; AP Szczecin, APS, sygn. 138, 192.

⁷⁷ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/1.2/3, 9.

1070 j.a. akt Wydziału Prawa (Juristenfakultät) od XVI do XIX wieku. Kolejna już niewielka partia tych akt (43 j.a.) została przekazana do Niemiec 10 sierpnia następnego roku⁷⁸. Rewindykacja akt uniwersyteckich była ostatnim akordem wymiany archiwaliów między PRL a NRD w latach 60. XX wieku.

Henryk Lesiński jako dyrektor WAP łączył przez 5 lat (do lutego 1962 r.) kierowanie pracownią szczecińską Instytutu Historii PAN, której siedziba długo również znajdowała się w budynku archiwum⁷⁹. Po przekazaniu kierownictwa tą placówką Bogdanowi Dopierale pozostał jej współpracownikiem, będąc członkiem zespołu pracującego nad monografiami Szczecina oraz całego Pomorza. Od początku pracy w Szczecinie zaangażował się również w organizację społecznego życia naukowego. Był współorganizatorem odnowienia Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Szczecinie⁸⁰, Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego, a także zorganizował pierwsze humanistyczne czasopismo naukowe „Szczecin”⁸¹.

W początkach lat 60. XX wieku zaangażował się w inicjatywę powołania Instytutu Zachodniopomorskiego. W 1962 roku wspomniany instytut powstał jako stowarzyszenie społeczne, a jego wiceprezesem został H. Lesiński. Siedzibą Instytutu przez pierwsze dwa lata było również Archiwum. Dotychczas wydawane czasopismo „Szczecin” (kierowane przez H. Lesińskiego) przekształcono w „Przegląd Zachodniopomorski”, który stał się głównym periodykiem nowej placówki naukowej w stolicy Pomorza Zachodniego⁸².

Dzięki staraniom dyrektora Lesińskiego, a także pracy jego współpracowników, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie stanowiło, prócz Muzeum Pomorza Zachodniego oraz Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, ważny element humanistycznego życia naukowego⁸³.

Wiele działań na polu archiwalnym Henryk Lesiński konsultował nie tylko z władzami zwierzchnimi, czyli Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych,

⁷⁸ AP Szczecin, APS, sygn. 192.

⁷⁹ Archiwum Uniwersytetu Szczecińskiego, Akta personalne – Henryk Lesiński; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/1.1/1, 4, sygn. 65/1060/0/2.5/139, 6; Kozłowski, „Rola”, 27–28.

⁸⁰ Prezesem PTH Oddział w Szczecinie był w latach 1956–1994, ponadto w latach 1970–1980 był członkiem Zarządu Głównego PTH. AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/1.2/3, 4, 10, 17.

⁸¹ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/1.1/1, 2; Białecki, *Szczecin*, 276–277. W w 1958 r. H. Lesiński został powołany na członka Instytutu Zachodniego w Poznaniu, a w ramach Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego pełnił funkcję redaktora wydawnictwa. AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 13; Kozłowski, „Rola”, 28–30; Włodarczyk, „Henryk Lesiński”, 34–36.

⁸² Lesiński, „Udział”, 147–152; Kozłowski, Turek-Kwiatkowska, „Profesor Henryk Lesiński”, 11; Anna Szczepańska, „Instytut Zachodniopomorski w Szczecinie w latach 1961–1974”, w: *Monumenta Manent. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Tadeuszowi Białeckiemu*, red. Adam Makowski, Edward Włodarczyk (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2003), 285–293; Białecki, „Wspomnienie”, 56–57; Włodarczyk, „Henryk Lesiński”, 35–37.

⁸³ Lesiński, „Udział”, 147–152; Białecki, *Szczecin*, 275–297; Kozłowski, Turek-Kwiatkowska, „Profesor Henryk Lesiński”, 11.

władzami wojewódzkimi, współpracownikami w szczecińskim archiwum, ale również z miejscowym środowiskiem naukowym. Na zebrania pracowników archiwum zapraszani byli jako doradcy reprezentanci zachodniopomorskiego środowiska humanistycznego. W spotkaniach tych uczestniczyli: Tadeusz Białecki z Instytutu Zachodniopomorskiego, Bogdan Dopierała z Pracowni Historii Pomorza Instytutu Historii PAN w Szczecinie czy wspomniany już wyżej Alfred Wielopolski – do 1962 roku pracownik Archiwum, ale przede wszystkim profesor historii gospodarczej na Politechnice Szczecińskiej⁸⁴.

Henryk Lesiński w trakcie pracy w szczecińskim archiwum został uhonorowany: Złotą Odznaką Gryfa Pomorskiego (1959 r.), odznaką Zasłużony Działacz Kultury (1963 r.), Złotym Krzyżem Zasługi (1965 r.), Odznaką Tysiąclecia Państwa Polskiego (1966 r.), ponadto w 1960 roku otrzymał nagrodę naukową miasta Szczecina⁸⁵.

W 1968 roku Henryk Lesiński zaangażował się w organizację Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Szczecinie, jako Filii UAM w Poznaniu. W następstwie tych działań otrzymał propozycję stanowiska zastępcy rektora UAM ds. WSN w Szczecinie. 17 czerwca 1969 roku złożył na ręce Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr Leona Chajna podanie o zwolnienie ze stanowiska dyrektora WAP w Szczecinie i przeniesienie służbowe na nowe stanowisko. W podaniu o przeniesienie wskazał również, że najlepszym kandydatem na kolejnego dyrektora szczecińskiego archiwum jest dr Lucyna Turek-Kwiatkowska⁸⁶.

Dyrektor L. Chajn zaakceptował podanie o przeniesienie do pracy w szkolnictwie wyższym 24 czerwca 1969 roku. W piśmie do Departamentu Kadr Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z tego dnia stwierdził, że odejście docenta Henryka Lesińskiego stanowi dla państwowej służby archiwalnej poważną stratę, utratę wybitnego specjalisty w zakresie archiwistyki i archiwoznawstwa⁸⁷, a także dyrektora pełnego energii do działania na rzecz rozwoju kierowanej przez niego placówki. W piśmie z 29 sierpnia 1969 roku Leon Chajn uroczyście podziękował Henrykowi Lesińskiemu za podniesienie Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie do rangi ważnego ośrodka „działalności naukowej i kulturalnej na Pomorzu Zachodnim”, podziękował za zorganizowanie WAP w Koszalinie, za prace nad pozyskaniem

---

⁸⁴ AP Szczecin, APS, sygn. 63.

⁸⁵ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, s. 7, 75, 76.

⁸⁶ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 81; Kozłowski, „Rola Henryka Lesińskiego”, 30–31.

⁸⁷ W 1982 r. prof. Stanisław Gierszewski w opinii o profesurę wskazał na duży wkład w badania archiwalne H. Lesińskiego. AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/1.2/3, 24.

obiektów w Słupsku i Płotach⁸⁸. 30 sierpnia 1969 roku dr Henryk Lesiński przekazał komisyjnie obowiązki nowemu dyrektorowi, dr Lucynie Turek-Kwiatkowskiej⁸⁹.

Henryk Lesiński, przechodząc do pracy i działalności uczelnianej, nie zerwał kontaktów ze szczecińskim archiwum ani archiwistyką. Naczelnicy Dyrektorzy Archiwów Państwowych powoływali go nadal do różnych gremiów doradczych, m.in. komisji wydawniczej archiwów, a także komisji rozmieszczenia zasobu archiwalnego⁹⁰. W archiwum w Szczecinie H. Lesiński nie tylko prowadził nadal badania, korzystając z zasobu, ale był również doradcą i mentorem pracowników i kierowników placówki. W archiwum właśnie, w 1993 roku, obchodził swój jubileusz pracy zawodowej i 70-lecia urodzin⁹¹.

Czternastoletnia praca Henryka Lesińskiego na stanowisku dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie, a także siedemnastoletnia kariera archiwisty stanowiły w życiu zawodowym i naukowym ważny etap, ukazujący jego profesjonalizm, kwalifikacje, wiedzę, a także, na co wskazał Edward Włodarczyk, etos pracy i działania na rzecz archiwów, zabezpieczenia archiwaliów, nauki, społeczeństwa i państwa⁹². Szczecińskie archiwum w okresie pracy w nim Henryka Lesińskiego było wyróżniającą się placówką w Polsce, a opublikowany przewodnik po zasobie stanowił wzór opracowania archiwalnego dla innych archiwów w kraju. Dyrektor, a także pracownicy WAP uczestniczyli bardzo aktywnie w życiu archiwalnym, prowadząc kwerendy zagraniczne, biorąc udział w zespołach i komisjach archiwalnych.

Archiwum w Szczecinie za sprawą H. Lesińskiego stało się także miejscem idei tworzenia i wzmacniania humanistycznego (historycznego) środowiska naukowego na Pomorzu Zachodnim i w Szczecinie – wiele tych inicjatyw wspierali pracownicy. W archiwum miały początkowo swe siedziby Placówka PAN, Instytut Zachodniopomorski, redakcje periodyków naukowych „Szczecin”, a następnie „Przegląd Zachodniopomorski”. Tu założono i aż do 1999 roku miało siedzibę Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Szczecinie, którego prezesem był H. Lesiński przez niemal 40 lat. Tu też w 1965 roku założono szczeciński oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, po dziś dzień związany i współdziałający z Archiwum Państwowym w Szczecinie.

---

⁸⁸ Archiwum Uniwersytetu Szczecińskiego, Akta personalne – Henryk Lesiński; AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 31, 33.

⁸⁹ AP Szczecin, AZ-Personalne, sygn. 146, 82–83.

⁹⁰ AP Szczecin, SHL, sygn. 65/1060/0/2.3/94, 34–36.

⁹¹ Jubileusz 70. urodzin H. Lesiński obchodził w Archiwum Państwowym w Szczecinie wspólnie z dawnym współpracownikiem i kolegą Bogdanem Frankiewiczem. Kazimierz Kozłowski, „Jubileusz Henryka Lesińskiego i Bogdana Frankiewicza”, *Szczeciński Informator Archiwalny* 8 (1993): 179–182.

⁹² Włodarczyk, „Henryk Lesiński”, 33–34.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- AP Szczecin, Archiwum Zakładowe, Akta Personalne, sygn. 146.
- AP Szczecin, Archiwum Państwowe w Szczecinie, sygn. 1, 5, 26, 27, 28, 29, 44, 46, 47, 63, 94, 138, 149, 164, 192.
- AP Szczecin, Spuścizna Henryka Lesińskiego, sygn. 65/1060/0/1.1/1, 65/1060/0/1.2/3, 65/1060/0/1.5/8, 65/1060/0/2.3/93, 65/1060/0/2.3/94, 65/1060/0/2.5/139, 65/1060/0/3.5/184, 65/1060/0/3.5/185, 65/1060/0/3.5/186, 65/1060/0/3.5/187.
- Archiwum Uniwersytetu Szczecińskiego, Akta personalne – Henryk Lesiński.

Źródła drukowane

- Zarządzenie Nr 9 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 lutego 1953 r. w sprawie utworzenia Wojewódzkich Archiwów Państwowych w Koszalinie, Opolu i Zielonej Górze, *Monitor Polski* 1952, nr 13, poz. 177.

Opracowania

- Altman, Henryk. „Protokół o wzajemnym przekazaniu materiałów archiwalnych pomiędzy Polską Rzeczpospolitą Ludową i Niemiecką Republiką Demokratyczną”. *Archeion* 35 (1961): 160–161.
- Białecki, Tadeusz. „Wspomnienie o prof. Henryku Lesińskim”. W: *Ziemiom Odzyskanym umysł i serce. Henryk Lesiński. Uczonego życie i dzieło*, red. Radosław Gaziński, Włodzimierz Stępiński, 55–73. Szczecin: Zapol, 2010.
- Białecki, Tadeusz. *Szczecin – przystanek na całe życie. Wspomnienia z lat 1958–1975*. Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2012.
- Chochuł, Krzysztof. „Działalność słujskiej placówki archiwalnej w latach 1952–2010”. W: *Archiwa i społeczeństwo. Pół wieku działalności Archiwum Państwowego w Koszalinie (1953) 1961–2011*, red. Joanna Chojecka, 297–309. Koszalin–Pruszcz Gdański: Wydawnictwo Jasne, 2011.
- Chojecka, Joanna. „Działalność Archiwum Państwowego w Koszalinie w latach (1953) 1961–2011”. W: *Archiwa i społeczeństwo. Pół wieku działalności Archiwum Państwowego w Koszalinie (1953) 1961–2011*, red. Joanna Chojecka, 257–296. Koszalin–Pruszcz Gdański: Wydawnictwo Jasne, 2011.
- Frankel, Maria, Paweł Gut. „Doświadczenia archiwistów szczecińskich we współpracy międzynarodowej”. W: *Od polonizacji do europeizacji Pomorza Zachodniego. Prace ofiarowane prof. Kazimierzowi Kozłowskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. Małgorzata Machalek, Jan Macholak, Edward Włodarczyk, 451–461. Szczecin: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Uniwersytet Szczeciński, Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2012.
- Frankel, Maria, Jan Macholak. „Kadra kierownicza Archiwum Państwowego po drugiej wojnie światowej”. W: *Muzealnicy, archiwiści i bibliotekarze szczecińscy w XX wieku*, red. Kazimierz Kozłowski, 99–124. Szczecin: Wyższa Szkoła Humanistyczna, 2002.

- Gaziński, Radosław. „Profesor Henryk Lesiński jako historyk”. *Przegląd Zachodniopomorski* 10 (1995), 2: 23–35.
- Grzelak, Jerzy. „Vor 100 Jahren: Bezug des neuerbauten Staatsarchivs in Stettin”. *Pommern. Zeitschrift für Kultur und Geschichte* 39 (2001), 3: 20–27.
- Gut, Paweł. „Biografia archiwalna Bogdana Frankiewicz (1923–2003)”. *Szczecińskie Studia Historyczno-Archiwalne* 4 (2020): 149–172.
- Gut, Paweł. „O zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie do 1945 r.”. W: *Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2005*, red. Maria Frankel, 21–31. Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2007.
- Gut, Paweł. „Wstęp czy notatka informacyjna do inwentarza zespołu/zbioru archiwalnego? Zagadnienie z metodyki archiwalnej”. W: *Tantum possumus, quantum scimus. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Zdzisławowi Chmielewskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Radosław Gaziński, Adam Makowski, 33–44. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2012.
- Karwasińska, Janina, red. *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespolach. I. Archiwa Dawnej Rzeczypospolitej*. Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 1958.
- Lesiński, Henryk, red. *Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie. Przewodnik*. Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 1964.
- Lesiński, Henryk, Wiktor Fenrych. „Rejestr dochodów stołowych biskupa kamieńskiego z roku 1496”. *Materiały Zachodniopomorskie* 8 (1962): 227–254.
- Konarski, Kazimierz. „Wstęp do inwentarza zespołu archiwalnego. Zasady opracowania”. *Archeion* 21 (1954): 192–201.
- Kozłowski, Kazimierz. „Henryk Lesiński (25 XI 1923–7 VIII 1994)”. *Archeion* 95 (1995): 324–325.
- Kozłowski, Kazimierz. „Henryk Lesiński”. W: *Słownik Archivistów Polskich*, red. Bolesław Woszczyński, 106–107. T. 2. Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Stowarzyszenie Archivistów Polskich, 2002.
- Kozłowski, Kazimierz. „Jubileusz Henryka Lesińskiego i Bogdana Frankiewicza”. *Szczeciński Informator Archiwalny* 8 (1993): 179–182.
- Kozłowski, Kazimierz. „Refleksje na sześćdziesięciolecie Archiwum Państwowego w Szczecinie”. W: *Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2005*, red. Maria Frankel, 9–20. Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2007.
- Kozłowski, Kazimierz. „Rola Henryka Lesińskiego w poszukiwaniu nowego miejsca archiwum państwowego w życiu społeczno-naukowym Pomorza Zachodniego”. W: *Ziemiom Odzyskanym umysł i serce. Henryk Lesiński. Uczonego życie i dzieło*, red. Radosław Gaziński, Włodzimierz Stępiński, 21–31. Szczecin: Zapol, 2010.
- Kozłowski, Kazimierz, Lucyna Turek-Kwiatkowska. „Profesor Henryk Lesiński jako archiwista i organizator życia naukowego oraz kulturalnego w środowisku szczecińskim”. *Przegląd Zachodniopomorski* 10 (1995), 2: 7–21.
- Lesiński, Henryk. „Otwarcie nowego gmachu Archiwum Państwowego w Płotach”. *Archeion* 44 (1966): 279–280.

- Lesiński, Henryk. „Przekazanie akt do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie przez Niemiecką Republikę Demokratyczną”. *Archeion* 40 (1964): 303.
- Lesiński, Henryk. „Udział Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w życiu szczecińskiego środowiska naukowego”. *Przegląd Zachodniopomorski* 12 (1968), 2: 147–152.
- Lesiński, Henryk. „Wspomnienia z lat 1955–1969”. *Szczeciński Informator Archiwalny* 8 (1993): 182–196.
- Lesiński, Henryk. „Współpraca Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie z archiwistami Niemieckiej Republiki Demokratycznej”. *Archeion* 49 (1968): 182.
- Lesiński, Henryk, oprac. *Relacja posła księcia Bogusława XIV z podróży do Wielkopolski w roku 1633*. Szczecin: PWN, 1959.
- Lesiński, Henryk, red. *Dzieje Pomorza Zachodniego w wypisach*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 1961.
- Lesiński, Henryk, Wiktor Fenrych. „Najstarszy fragment księgi miejskiej Wolina 1367–1379”. *Materiały Zachodniopomorskie* 7 (1961): 577–605.
- Lesiński, Henryk, Bogdan Wachowiak. „Najważniejsze potrzeby w zakresie wydawnictw źródłowych do historii Pomorza Zachodniego”. *Szczecin* 2 (1958), 10: 85–92.
- Lesiński, Henryk. „Źródła do dziejów Bałtyku w Archiwum Państwowym w Kopenhadze”. *Zapiski Historyczne* 34 (1969), 4: 194–195.
- Maciejewska, Wanda. „Wzajemne przekazanie akt przez Niemiecką Republikę Demokratyczną i Polską Rzeczpospolitą Ludową”. *Archeion* 38 (1962): 309–310.
- Podrański, Jerzy. „Akta Archiwum Książąt Szczecińskich przejęte z Niemieckiej Republiki Demokratycznej w roku 1962”. *Archeion* 60 (1974): 125–141.
- Podrański, Jerzy. „Zasada pertynencji terytorialnej w świetle materiałów Archiwum w Szczecinie”. *Archeion* 71 (1981): 29–48.
- Schoebel, Martin. „Das Vorpommersches Landesarchiv in Greifswald und seine pommerischen Bestände”. W: *Pół wieku polskiej służby archiwalnej na ziemiach zachodnich i północnych*, red. Kazimierz Kozłowski, 49–58. Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 1997.
- Siemiński, Piotr. „Profesora Alfreda Wielopolskiego (1905–1996) wkład w rozwój pisarstwa naukowego”. *Przegląd Zachodniopomorski* 34 (2019), 2: 61–68.
- Sitarz, Bartosz. „Zabezpieczenie i scalanie rozproszonego zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–1950”. *Szczecińskie Studia Archiwalno-Historyczne* 5 (2021): 103–167.
- Stanielewicz, Józef. „Alfred Wielopolski”. W: *Uniwersytet Szczeciński – prekursorzy, założyciele, ludzie nauki*, red. Józef Stanielewicz, Włodzimierz Stępiński, Edward Włodarczyk, 425–430. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, 2015.
- Stelmach, Mieczysław. „Losy archiwaliów szczecińskich w okresie II wojny światowej”. *Szczeciński Informator Archiwalny* 9 (1995): 17–39.
- Szczepeńska, Anna. „Instytut Zachodniopomorski w Szczecinie w latach 1961–1974”. W: *Monumenta Manent. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Tadeuszowi Bialeckiemu*, red. Adam Makowski, Edward Włodarczyk, 285–293. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2003.

- Szukała, Maciej. *Archiwum Państwowe w Szczecinie w latach 1914–1945. Ludzie i działalność*. Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2019.
- Tandecki, Janusz. *Archiwa w Polsce w latach 1944–1989*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2017.
- Tomczak, Andrzej. *Zarys dziejów archiwów polskich. Cz. 2: Od wybuchy I wojny światowej do roku 1978*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1980.
- Wächter, Joachim. „Das Landesarchiv Greifswald. Abriss seiner Entwicklung”. *Archivmitteilungen* 12 (1963): 104–110.
- Włodarczyk, Edward. „Henryk Lesiński – organizator życia naukowego w Szczecinie”. W: *Ziemiom Odzyskanym umysł i serce. Henryk Lesiński. Uczzonego życie i dzieło*, red. Radosław Gaziński, Włodzimierz Stępiński, 33–41. Szczecin: Zapol, 2010.
- Żuk, Renata. „Z dziejów oddziału w Płotach (1954–2005)”. W: *Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2005*, red. Maria Frankel, 45–49. Szczecin: Archiwum Państwowe w Szczecinie, 2007.

Abstrakt

Artykuł dotyczy działalności archiwalnej Henryka Lesińskiego, dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie, a następnie rektora i profesora. H. Lesiński pracował przez 17 lat jako archiwista, w tym przez 14 lat pełnił funkcję dyrektora archiwum w Szczecinie (1956–1969). W tym okresie szczecińskie archiwum stało się wiodącą placówką w zakresie archiwistyki (przewodnik po zasobie), ale również centrum życia humanistycznego i naukowego w Szczecinie, co było zasługą pracy archiwalnej i organizacyjnej Henryka Lesińskiego oraz zespołu jego współpracowników.

Henryk Lesiński – an archivist, a director of the Provincial State Archive in Szczecin

Abstract

This article discusses the archival activities of Henryk Lesiński, who served as the director of the Provincial State Archive in Szczecin, as well as a rector and professor. He worked as an archivist for 17 years, including 14 years as the director of the Szczecin archive (1956–1969). During his tenure, the Szczecin archive became a leading institution in the field of archival science (with a guide to its resources). It also became a center of academic and intellectual life in Szczecin. This position was a result of Henryk Lesiński's archival and organizational work, as well as the efforts of his team of collaborators.

Cytowanie

Paweł Gut, „Henryk Lesiński – archiwista, dyrektor Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie”, *Przegląd Zachodniopomorski* 38 (2023), 67: 13–33. DOI: 10.18276/pz.2023.38-01.